

особистості, порушення яких веде до прояву агресії та самозахисту і в той же час є причиною різних форм психічних порушень. Наприклад, порушення суверенності психологічного простору особистості можуть виявлятися як насильство над тілом, вторгнення на чужу особисту територію, використання речей без дозволу власника. За наявними у літературі даними суверенні особистості:

- мають високі показники соціально-психологічної адаптованості до оточуючої її дійсності, чудово орієнтуються в подіях;
- орієнтовані на сьогоднішній день, переживають тут і тепер момент свого життя у всій його повноті; відчують нерозривність минулого, сьогоднішнього і майбутнього, тобто бачать своє життя цілісно; депривовані особистості орієнтовані лише на один з відрізків тимчасової шкали (минуле, сьогоднішнє або майбутнє) і (або) мають дискретне сприйняття свого життєвого шляху.
- мають високий рівень суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями, вважають, що більшість важливих подій у їхньому житті є результатом їх власних досягнень, що вони можуть ними керувати, і, таким чином, вони відчують свою власну відповідальність за ці події і за те, як складеться їхнє життя в цілому.
- незалежні в своїх вчинках, прагнуть керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками; вільні у виборі, не схильні до зовнішнього впливу («зсередини спрямована» особистість); депривовані залежні, несамостійні («зовні спрямована» особистість), мають зовнішній локус контроль.
- здатні до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування;
- прагнуть до домінування і відчують емоційну комфортність у будь-яких ситуаціях;
- цінують свої достоїнства, позитивні властивості характеру, поважають себе за них, приймають себе такими, які вони є.

Висновки. Таким чином, психологічну суверенність можна окреслити як якісну характеристику особистісного стилю людини, яка проявляється у здатності захищати і розвивати свій психологічний простір. Вона являє собою форму суб'єктності людини і дозволяє в різних формах спонтанної активності реалізовувати потреби, формуючи тим самим власний стиль життя. Суверенні особистості незалежні у своїх вчинках, орієнтовані на сьогоднішній день і здатні спрямовувати свій життєвий шлях.

Список використаних джерел:

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
2. Максименко С.Д. Психология личности / С.Д. Максименко. – К.: Вид-во ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
3. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К.Нартова-Бочавер. – СПб.: Питер, 2008. – 400 с.
4. Похилько А.Д. Социокультурная автономность сознания: экзистенциально-антропологическое измерение / А.Д. Похилько. – Ростов-на-Дону: Изд-во СКНЦ ВШ. Актуальные проблемы современной науки. -2006. – 248 с.
5. Психология личности и образ жизни / Отв. ред. Е. В. Шорохова. — М.: Наука, 1987. — 219 с.
6. Сохань Л.В. Жизненная программа личности как способ сознательной организации жизнедеятельности / Л.В.Сохань, М.В.Кириллова // Стиль жизни личности. Теоретические и методические проблемы. — К., 1992. — С. 223-255.
7. Швалб Ю.М. Психологічні критерії визначення стилю життя / Ю.М. Швалб. // Соціальна психологія . — 2003. — № 2. — С. 14-20.

Резюме. В статье рассматривается сущность феномена суверенности личности как реального психологического явления в контексте стиля ее жизни, выделены конструктивные признаки личностной суверенности и истоки ее развития. Отображен новый подход к рассмотрению личностного стиля жизни как психо-пространственного явления, ключевыми в рамках которого есть понятия психологического пространства и психологической суверенности личности. Состояние и сохранение психологического пространства, целостности его границ обуславливают и отражают психическое здоровье индивида, которое является критерием личностной суверенности.

Ключевые слова: психологическая суверенность, стиль жизни, психологическое пространство, феномен личностного стиля.

УДК 159.9:378.091.33-057.875

О.О. ДЕМЧУК, Н.О. ХУПАВЦЕВА

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Резюме. У статті визначено сутність проектної методики та фактори, що зробили її актуальною у сучасному освітньому просторі, простежується її історичний розвиток, проаналізовано дослідження методу проектів, виконані вітчизняними та зарубіжними науковцями, та практичне його застосування психологами-практиками.

Ключові слова: метод проектів, проектна діяльність, компетентнісний підхід, навчання через

діяльність, командна робота, студенти-психологи, інтелектуальний розвиток.

Постановка наукової проблеми. Сучасне суспільство характеризується динамізмом і фактором невизначеності, стрімким розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, інноваційним характером виробництва, посиленням ролі особистісного розвитку. Щоб прийняти історичний виклик ХХІ ст. освіта повинна мати випереджальний характер, тобто бути націленою на майбутнє, на розв'язання проблем нового століття, розвиток ключових компетенцій майбутніх фахівців, формування у них проектної культури, нових способів мислення і діяльності. А це вимагає докорінного переосмислення фундаментальних концептуальних засад освіти, посилення її компетентнісної спрямованості, суть якої полягає у переорієнтації від загальноосвітньої спрямованості (передачі найрізноманітніших знань на будь-який випадок) до освоєння способів адекватної інтеграції в українське суспільство. Перехід до компетентнісно спрямованої освіти обумовлює потребу у розробці проектних методик, а також оволодіння педагогами теорією і методологією проектування, проектною культурою.

Зміни в суспільстві ведуть до змін пріоритетних напрямків функціонування вищих навчальних закладів на засадах гуманізму, демократії, взаємоповаги, індивідуалізації, створення умов для саморозвитку і самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей.

Під час роботи над проектом викладач виконує функцію консультанта. Він допомагає студентам у пошуку інформації, координує процес роботи, підтримує. Знаючи добре свою дисципліну, він має бути компетентним і в інших галузях науки, розуміти своїх студентів, враховувати їхні можливості й інтереси, бути комунікабельним, толерантним, творчим.

Реформування освіти вимагає широкого впровадження в практику навчання активних методів, до яких належить і метод проектів. Професор С. Кримський писав: Досвід майбутньотворення та конструювання в сучасній цивілізації показав, що здійснення актів переходу від теорії до практики, від минулого до майбутнього, від потенціального до актуального потребують діяльності особливого типу. Такою діяльністю і виявляється проектування та його головне концептуальне вираження – проект. Розробку методу проектів здійснювали Дж. Дьюї, Д. Каттерік, В. Кілпатрик, В. Монда, А. Папандреу, Д. Снезден та ін. У вітчизняній педагогіці метод проектів досліджували українські вчені К. Баханов, С. Ізбаш, А. Касперський, Т. Кручиніна, О. Олексюк, О. Пехота, О. Пометун, С. Сисоєва, М. Чобітько, та ін. Практичні аспекти використання методу проектів детально розробили автори системного курсу „Intel Teach to the future (Навчання для майбутнього)” [5, с.3-5.].

Метою статті є теоретичне обґрунтування методу проектів як засобу активізації діяльності студентів-психологів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Освіта ХХІ ст. відповідно до вимог сучасності потребує практичної реалізації методу проектів. Студенти-психологи мають «навчитися пізнавати, навчитися працювати, навчитися жити разом, навчитися жити» [1, с.5]. Метод проектів є однією з педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно зорієнтованого підходу в освіті і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства. Означена технологія використовується для побудови процесу навчання, спрямованого на активізацію діяльності суб'єктів навчання відповідно до їх інтересів для здобуття певних знань, відчутного теоретичного чи практичного результату [7, с.73-79.]

В основу методу проектів покладена ідея спрямованості на результат, який отримано при вирішенні тієї чи іншої практично чи теоретично значущої проблеми. Головним є те, що цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Щоби досягти такого результату, необхідно навчити учнів самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Вирішення проблеми при цьому набуває характеру проектної діяльності.

Проектну діяльність І. Єрмаков, С. Шевцова розглядають як суспільно значущу цінність компетентісно спрямованої освіти, яка має носити випереджувальний характер і сприяти формуванню в учнів проективної культури [6, с.38]. На думку Г. Ковганича, проектна діяльність стимулює процес саморозвитку кожної особистості передумовами якого є самоусвідомлення, самовизначення, самоствердження, самореалізація. Наслідком саморозвитку є усвідомлення соціально ціннісних особистих життєвих перспектив [3, с.22].

У процесі проектної діяльності студент виступає архітектором свого розвитку як особистості, демонструючи автономність, відповідальність, обов'язковість. І. Єрмаков тлумачить проектування як ідеальну побудову „практичного втілення того, що можливо або того, що має бути” [1, с.32]. Проектна діяльність дозволяє визначити смисложиттєві орієнтації особистості: цілі в житті, насиченість життям (через рефлексію теперішнього), задоволеність самореалізацією (через аналіз минулого), керуваність життям (через активну творчість) [4, с.161].

Позиція творчого ставлення до життя – складова частина проектної діяльності у світлі ідей життєтворчості. У процесі проектування студенти демонструють свободу волі, керуються потребами як джерелом активності; суб'єктна активність виступає поштовхом для творчості, яка є передумовою самореалізації особистості [4, с.280-281].

Метод проектів дозволяє розвивати пізнавальні інтереси, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. Він завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів-психологів (індивідуальну, парну, групову) протягом визначеного часу. Вирішення проблеми методом проектів передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних засобів навчання, а з іншого,

необхідність інтегрування знань і умінь з різних сфер науки, техніки, культури тощо. Результати виконаних проєктів мають бути відчутними: теоретична проблема вимагає конкретного її вирішення, практична – конкретного результату, готового для впровадження. Тому метод проєктів сприяє створенню соціально значущих ситуацій. При цьому соціальна ситуація розвитку не створюється ззовні, а складається в процесі живого спілкування між учнем та його оточенням.

Метод проєктів містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних, творчих за самою своєю сутністю підходів, сприяє творчому розвитку учнів, використанню ними певних навчально-пізнавальних прийомів, які в результаті самостійних дій дозволяють вирішувати ту чи іншу проблему. Крім того, метод проєктів передбачає обов'язкову презентацію результатів [7].

Метод проєктів постає як технологія створення самого себе, а студенти, створюючи життєтворчі проєкти, мають змогу здійснювати певні дії над душею, думками, поведінкою, способом життя, перетворюють себе для досягнення щастя, мудрості, досконалості, а здатність до самовдосконалення – „один із складників успіху” [2, с.7]. В проєктній технології однаково цінними є як результати діяльності, так і сам процес, що свідчить про життєвокомпетентісний потенціал методу проєктів.

У процесі створення життєтворчих проєктів формується „Я”-концепція: визначається „Я” актуальне (самоідентифікація себе), „Я” соціальне (погляд на себе з точки зору соціального оточення), „Я” потенційне (якості та цінності особистості за суттєвих змін життєвого світу), „Я” ідеальне (тенденції розвитку та самоздійснення особистості) [5, с.192]. Крім того, проєктна діяльність дає можливість визначити „Я” динамічне (ідентифікація з ідеалами, уявлення про бажані статуси та ролі).

Джерелами формування „Я”-концепції виступають:

- досвід індивідуальної діяльності (індивідуальна робота у складі групи; самостійна робота над оформленням проєкту);
- досвід спілкування з однолітками (інтерактивна групова робота) й дорослими (взаємодія з викладачем);
- оцінні судження (учнівське взаємоцінування, цінування та оцінювання викладачем).

Одним з ключових моментів цього процесу є рефлексія. Вона розглядається як складова „Я”-концепції, феномен суб’єктивності людини (суб’єктивність – „засіб існування самосвідомості”, „ключовий момент духовного розвитку особистості” [4, с.100-101].

Таким чином відбувається орієнтація зростаючої особистості в тому, „якою вона є, якою може бути і якою хотіла б бути” [4, с.100-101], створення й реалізація життєвого проєкту, що є важливою умовою гармонійного розвитку учня протягом життя, вироблення життєвої стратегії самореалізації, в основі якої – творча активність [5, с.91].

С. Сисоєва виокремлює такі основні вимоги щодо використання методу проєктів:

- формулювання значущої у дослідницькому і творчому аспектах проблеми (задачі), вирішення якої потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку;
- практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів;
- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність;
- структуризація змістовної частини проєкту із визначенням результатів окремих етапів;
- використання дослідницьких методів, що передбачає певну послідовність дій: обговорення методів дослідження, способів оформлення кінцевих результатів, збір, систематизація, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, оформлення результатів, їхня презентація, висновки, висування нових проблем для дослідження.

Вибір тематики проєктів може бути різним. В одних випадках викладачі визначають тематику з урахуванням навчальної ситуації з конкретного предмета, в інших, особливо в проєктах для позаурочної діяльності, тематика пропонується самими студентами і цілком відповідає їхнім інтересам: пізнавальним, творчим, прикладним.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури С. Сисоєва пропонує таку типологію проєктів:

- за діяльністю, домінуючою у проєкті - дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий, прикладний, інформаційний;
- за предметно-змістовною галуззю знань - монопроєкт у рамках однієї галузі знання, міжпредметний проєкт;
- за характером координації проєкту: безпосередній (жорсткий, гнучкий), опосередкований (неявний, що імітує учасника проєкту);
- за характером контактів;
- за кількістю учасників проєкту;
- за тривалістю виконання проєкту.

Плануючи самостійну роботу студентів доцільно використовувати дослідницькі проєкти. Це дасть змогу студентові не тільки опрацювати матеріал з психології, збільшити словниковий запас – тезаурус, а й підвищувати інтелект, розвиватиме самостійність, навички аналізу, інтерпретації та оцінювання. Викладач, у такому разі, одержить дієвий засіб для зростання мотивації та контролю за результативністю самостійного дослідження шляхом організації публічного захисту проєктів.

Дослідницькі проєкти виконуються за логікою і структурою наукового дослідження. Творчі проєкти відрізняє від інших відповідне оформлення результатів: такі проєкти не мають детальної структури спільної діяльності учасників, вона тільки намічається, а згодом розвивається, підкоряючись вимогам кінцевого результату, логіці спільної діяльності, інтересам учасників проєкту.

Отже, проект можна інтегрувати у навчальний процес як засіб активізації діяльності та альтернативний спосіб впровадження комунікативно-спрямованого навчання та інтелектуального розвитку студентів-психологів. Аналіз теоретичних основ впровадження методу проектів у процес викладання психологічних дисциплін і результатів його застосування на практиці свідчить, що проекти надають нові можливості для розв'язання методичних задач та інтелектуального розвитку.

Висновки і перспективи: Метод проектів є однією з педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно зорієнтованого підходу в освіті (саме педагогічною технологією, хоча у назві технології використовується слово "метод") і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства.

Означена технологія використовується для побудови процесу навчання, спрямованого на активізації діяльності студентів-психологів відповідно до їх інтересів для здобуття певних знань, відчутного теоретичного чи практичного результату. Тому при реалізації методу проектів необхідно використовувати власну зацікавленість студентів-психологів у знаннях і показувати, де отримані знання можна застосовувати у реальному житті.

Отже, суть проектної технології – стимулювати інтерес студентів-психологів до певних проблем, які передбачають володіння певною сумою знань, і через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань. Від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючись їх відповідного балансу на кожному етапі навчання.

Список використаних джерел:

1. Єрмаков І. Проектний підхід у школі життєвої компетентності / І. Єрмаков // Підруч. для дир. – 2005. – № 9–10. – С. 32–49.
2. Клепко С. Компетенція освіти: обмеження та перспективи / С. Клепко // Завуч. – 2005. – № 19. – С. 6–13.
3. Ковганич Г. Метод проектів у формуванні життєвої компетентності особистості / Г. Ковганич // Завуч. – 2005. – № 19. – С. 19–22.
4. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посіб. : у 2 ч. / ред. рада : В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань та ін. – К., 1997. – Ч. 1. Теорія і технологія життєтворчості. – 392 с.
5. Нищета В. Метод проектів і його життєво-компетентнісний потенціал / В. Нищета // Укр. мова та літ. – 2008. – № 8 (552) лют. – С. 3–5.
6. Особистісні кризи студентського віку : зб. наук. ст. / [за ред. Т. М. Титаренко]. – Луцьк : Вежа : Волин. Держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2001. – 112 с.
7. Сисоєва С. Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів / С. Сисоєва // Неперервна проф. освіта: теорія і практика. – 2002. – Вип. 1(5). – С. 73–79.

Резюме. В статті определена суцність проектной методики и факторы, сделавшие её актуальной в современном образовательном пространстве, прослеживается её историческое развитие, анализируются исследования метода проектов, выполненные отечественными и зарубежными учёными, и практическое его применение психологами-практиками.

Ключевые слова: метод проектов, проектная деятельность, компетентный подход, учеба сквозь деятельность, командная работ, студенты-психологи, интеллектуальное развитие.

Summary. In the article the essence of the project method is defined, the factors that made it topical in the present-day education are revealed. The author analyzes development of the method in the historical retrospective and reviews the results of the latest research of the phenomenon by the Ukrainian and foreign scientists and its practical application psychologists practicing.

Key words: project method, project activities, competency-based education, learning through practical activity, team work, students-psychologists, intellectual development.

УДК 159. 923. 2

О.Б. ДЕЛЯНИК

ОБРАЗ СВИТУ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ БУТТЯ ЛЮДИНИ І ЇЇ ВІДНОШЕННЯ ЗІ СВІТОМ

Резюме. У статті здійснений теоретичний аналіз психологічних особливостей формування образу світу у контексті проблеми буття людини та її відношення зі світом, а саме через аналіз життєвих стратегій, життєвих орієнтацій, життєвих програм, модусів життя, життєвих ситуацій, життєвої позиції, життєвого світу особистості.

Ключові слова: образ світу, життєвий простір, життєвий світ, життєва стратегія, життєва орієнтація, життєва програма, модус життя, життєва ситуація, життєва позиція, життєтворчість.

Постановка проблеми. Динамічні та радикальні зміни, що відбуваються в сучасному світі, істотно впливають на кожную людину, відображаючись у її свідомості. Суспільство висуває нові вимоги до особистості,